כך תגלו את האמת – פרשת השבוע בלק

מאת: רפאל קרמר
יוני 25, 2023

הם נראים אותו דבר, נראים כצדיקים וכאילו מתכוונים רק טוב. הם אומרים שהם רק דואגים לאמת. ככל שתנסה להוכיח להם את האמת הם יוכיחו לך ההיפך, אז איך באמת נדע מי צודק ועם מי האמת?

פרשת השבוע היא פרשת בלק. הנושא העיקרי והמרכזי בפרשה הוא הניסיון של בלק מלך מואב לשכור את בלעם לקלל את עם ישראל, והקב"ה מפר את מחשבתו ובעל כורחו הוא מברך את עם ישראל. נקודות כל כך יפות מצד אחד, ותמיהות ופליאות רבות מצד שני בפרשה זו, מי היה בלק ומי בלעם, ומה הקשר ביניהם? למה תחילה השם עיכב אותו ובסוף אפשר לו ללכת עם שרי בלק? נראה תחילה את תמצית הפרשה ולאחר מכן נציע, בעזרת השם, הסבר מדברי רבי נתן:

לאחר מות סיחון ועוג (המסופרים בפרשת חוקת), בלק מונה למלך זמני למואב ומדין. בלק שנא את עם ישראל וחיפש דרכים לסלקם. כאשר הבחין שעם ישראל ניצחו את סיחון ועוג, גיבורים שלא מהעולם הזה בניצחון הנוגד את ההיגיון, הוא הבין שמלחמה רגילה לא תעזור וגם הוא צריך לבוא עם כוח שונה, לא בדרך הטבע.

בלית ברירה, השלימו מואב עם מדין שנואי נפשם, כדברי רש"י: "ומה ראו מואב ליטול עצה ממדין, כיוון שראו את ישראל נוצחים שלא כמנהג העולם, אמרו, מנהיגם של אלו במדין נתגדל, נשאל מהם מה מידתו, אמרו להם, אין כוחו אלא בפיו, אמרו, אף אנו נבוא עליהם באדם שכוחו בפיו" (במדבר כב ד).

אולי גם זה יעניין אתכם:

לבקש מתנת חינם – חוקת

הצלחה נמדדת במעשים – קורח

אתה מסוגל הרבה יותר – שלח לך

ואז בלק נזכר שיש לו מכר שכוחו בפיו שכבר הוכיח את עצמו בעבר, קוראים לו בלעם, והוא שונא את היהודים יותר מבלק. בלק שולח לבלעם שרים רבים ונכבדים ומבקש ממנו לבוא לקלל את עם ישראל, כאמור, יש לו ניסיון שקללת בלעם מתקיימת "כי ידעתי את אשר תברך מבורך ואשר תאור יואר". הוא רק צריך שבלעם יבוא לקלל את ישראל וברגע אחד הוא יכלה את כל העם.

מי הוא אותו בלעם שכוחו כה רב בפיו?

בלעם היה: גוי. רשע. כן, אתם קוראים נכון. ולמה הקב"ה השרה את שכינתו על גוי רשע? כדי שלא יהא פתחון פה לאומות העולם לומר, אילו היו לנו נביאים חזרנו למוטב, העמיד להם נביאים והם פרצו גדר העולם, שבתחילה היו גדורים בעריות וזה נתן להם עצה להפקיר עצמן לזנות (במדבר כב ה ברש"י). בפומבי בלעם התנהג כנביא כאילו הוא נזיר ופרוש ודבוק בבורא. בסתר, בלעם היה חוטא, שפל ומתועב שקיים יחסי אישות עם אתונו כפי שחכמינו מוכיחים מהכתובים (ראה כב ל רש"י).

בלעם שמח לקבל את הצעתו המפתה של בלק "מלוא ביתו כסף וזהב" ובתמורה לקלל את עם ישראל, אך הוא ידע היטב שרק מה שהבורא יכתיב

זה מה שיקרה , אולם את זה הוא לא סיפר לשלוחים . כאשר הקב”ה אמר לו “לא תלך עמהם ” הוא אמר לשרים : “מאן השם לתיתי להלוך עמכם ,” אינכם ראויים שאלך אתכם ., בלק הוסיף ושלח שרים רבים ונכבדים מאלו , ובפעם הזאת הקב”ה אומר לו : “קום לך אתם , ואך את הדבר אשר אדבר אליך אותו תעשה .” (במדבר כב ה -כא).

בלעם יוצא לדרכו רכוב על אתונו . מלאך של רחמים ניצב בדרך למנעו וחרבו שלופה בידו . שלוש פעמים האתון סוטה מהדרך כדי לא להיתקל במלאך. פעם אחת היא יורדת מהשביל ופונה לשדה , בלעם מכה אותה . בפעם השנייה במשעול כרמים היא נלחצת בין הגדרות אל הקיר תוך שהיא לוחצת איתה את רגל בלעם , בלעם שוב מכה אותה . בפעם השלישית אין לה לאן לפנות והיא פשוט רובצת תחתיה ולא זזה ! ובלעם מכה אותה בשלישית .

ואז קורה נס עצום שלא קרה מעולם ! האתון פתחה את פיה והיא מוכיחה את בלעם שמסמיק ואינו מוצא לעצמו מקום מרוב בושות . היא חושפת את הכל , את מעשיו המכוערים עימה , את כוונותיו הזדוניות לעקור אומה שלמה, היא מגלה מהיכן הוא קיבל את הכוח שלו , את העוצמה שלו , את הכוח הייחודי שלו בפיו , והשם מגלה לפתע את עיני בלעם והוא מבחין במלאך העומד מולו עם חרב שלופה , ובלעם מיתמם מול המלאך , “אם רע בעיניך אשובה לי ,” כאילו מעצמו הוא לא מבין שהוא אמור לשוב על עקבותיו .

ולמרות הכל , קשה עורף ורשע שכמותו עדיין רוצה לקלל אך אינו מצליח לכוון לרגע שבו הקב”ה כועס , ובמקום לקלל הוא מברך את עם ישראל . בסוף , כשראה שאינו מצליח במזימתו הרעה , הוא חשב על עצה שטנית : לפתות את עם ישראל לזנות עם בנות מואב , הוא אומר לבלק : “אלוקיהם של אלו שונא זימה ,” אם הם יחטאו הוא יכעס עליהם ויכלה אותם . למרבה הצער , חלק מהעם נכשל ורבבות נפלו בגין עצה שטנית זו .

ואז קורה נס עצום שלא קרה מעולם ! האתון פתחה את פיה והיא מוכיחה את בלעם שמסמיק ואינו מוצא לעצמו מקום מרוב בושות . היא חושפת את הכל !

עד כאן תוכן הפרשה בקצרה , כדי לראות את הדברים בהסבר נפלא נקרא מילים ספורות מאחת התורות הנפלאות של רבי נחמן :

על כל אדם לחדש את האמונה בבורא , שהוא יצר את העולם יש מאין והוא

מחדש את העולם ומנהיג אותו כרצונו. זהו אחד מיסודות האמונה שהעולם אינו מונהג על ידי כוחות הטבע, למרות שהוא נוהג כאילו מאליו במהלך טבעי. הבורא הסתיר בכוונה את עצמו בתוך הבריאה כאילו העולם מונהג לבד ונטע חכמה באדם לחפש אחר הבורא ולגלות אותו, וזה התפקיד של האדם – לגלות את הבורא ולהאמין בו.

אולם, ישנם חכמי הטבע שכופרים בבורא ומתכחשים לקיומו, וגם אם הם אינם מתכחשים לחלוטין לבורא הם מתיימרים לומר שהבורא מאפשר לכל אדם לנהוג איך שהוא רוצה והבורא כביכול מסכים ומאפשר לכל אחד להתנהג כפי רצונו, חלילה. כמובן שרעיון זה שלילי ושגוי לחלוטין, והוא נובע מסיבה אחת בלבד: רצון לנהוג בהפקרות, חלילה! רבי נחמן מגדיר אותם כמו "חיות רעות" הדורסות וטורפות (השווה דניאל ז, יז), ממש כמו חיה טורפת המוצצת את הדם של הטרף, כך חכמי הטבע הם כמו חיות רעות כי כל כוונתם לעקור את האדם מדרך החיים, ובמקום שיזכך את הדם שלו עם רצונות טובים הם רוצים שהוא יזהם את הדם שלו בתאוות.

הדרך להינצל מאידיאולוגיה פסולה זו היא על ידי התחדשות, כאשר האדם מתחדש ומוסיף בכל יום תוספת קדושה, הוא מחזק את האמונה שהכל נברא ברצונו, והבורא מחדש גם עתה אחרי בריאת העולם כל דבר ברצונו. ולהיפך, אלו שמאריכים ימים ואינם נותנים אל ליבם לנסות להספיק כאן בעולם הזה לחשוב על תכליתם הנצחית, על העולם שמעבר לעולם הזה, זהו הגורם העיקרי למחשבה שהכל מונהג בכוחות הטבע בלבד (ליקוטי מוהר"ן ח"ב ד).

נשוב לפרשה שלנו: רבי נתן מלמד שבלק ובלעם מקבילים לחכמי הטבע, אותן חיות רעות הדורסות וטורפות, חכמינו ז"ל דורשים את שמו של בלק כמעיד על מהותו השלילית. 'בלק' – נוטריקון 'בא ללוק', כלומר "בא ללקק דמם של ישראל", כל החטאים של האנשים נובעים מדמים עכורים שלא זוככו כיאות, במובן זה, בלק בא ללקק דמם, כלומר להשחית את דמם, שיפלו לתאוות שמשחיתות את רוחנית את האדם וגורמות לו לחטוא, ובפרט בחטא זנות חלילה. את כוונתו הזדונית אנו מגלים מהצעד הסופי שעשה, כאשר הפקיר את בתו לזנות כדי להחטיא את עם ישראל (רש"י, במדבר כה טו).

אולם בלעם היה גרוע עוד יותר מכיוון שהוא מקביל ל'מצח הנחש' *ממש*. ביטוי המתייחס לשורש הרע וההסתרה המוחלטת של הטוב, כהגדרת רבי נחמן באידיש: א 'פרומיר רשע' – רשע המציג את עצמו כירא. בעוד

הכוונה של בלק גלויה ועוד ניתן להתרחק ולהישמר ממנו, בלעם לעומתו מתלבש באצטלה מתחסדת של פרוש וקדוש הזוכה לגילויים שמימיים, בעוד למעשה את כל כוחו הוא ינק מכוחות הטומאה.

אז למה באמת השם נתן כוח לבלעם בפיו? מהיכן נבע הכוח שלו?

התשובה היא כמו בכל דבר: על האדם לגלות את רצון הקב”ה, אך כדי שהבחירה תהיה מאוזנת צריך שגם לכוחות הטומאה הנקראים ‘סטרא אחרא’ (הצד האחר – הלעומתי) יהיה כוח להראות כביכול שיש להם אחיזה ושליטה בעולם. חכמי הטבע מנסים להראות שלמרות שיש אלוקים, לכל אחד הכוח לשנות את הכוח העליון לפי הרצונות של האדם כפי שהוא רוצה, אם תרצה תעשה את זה כמו יהודי, לא תרצה תעשה את זה חלילה כמו גוי, בהפקרות בטומאה חלילה.

על כל אדם לחדש את האמונה בבורא, שהוא יצר את העולם יש מאין והוא מחדש ומנהיג אותו כרצונו!

ניתן לכך דוגמה: כמה פעמים שמענו בהיסטוריה שיהודים רצו להגיע לארץ ישראל, הם ממש מסרו את נפשם, ללא כסף, ללא אמצעים תוך כדי סיכון עצמי, הם חרפו את נפשם ועלו לארץ ישראל. איך הם הצליחו בסוף? על פי דרך הטבע לא היה להם סיכויים, אבל הם עשו את זה! בגלל שהם מסרו את נפשם הם הצליחו. הבורא עזר להם.

אבל באותה נשימה, גם בצד השני, היו גויים רעים מאוד, שהיו עניים

ומסרו את נפשם ללכת ללמוד מקצועות פילוסופיה והפכו אחרי זה למהפכנים וחוללו צרות צרורות . זוכרים את נפוליאון בונפרטה ? והרשימה ארוכה … גם להם לא היה סיכוי בדרך הטבע והם הצליחו , האם זה מוכיח שזה רצון הבורא ? אחרת למה זכו לעזרתו לרצונות הרעים שלהם? התשובה היא ש ”בדרך שאדם רוצה לילך מוליכים אותו ”. בסופו של דבר זה כל דבר שלא אמיתי הוא גם לא נצחי , הם חושבים שהם מצליחים לסובב חלילה את השם בהתאם לרצונות שלהם , גם אם זה נראה כך , זו אשליה . הקב”ה עזר להם רק כדי להטעות אותם , לא בגלל שזה באמת רצונו .

כעת נוכל להבין את הסדר בפרשה : הקב”ה אומר לבלעם : “לא תלך עמהם ”, אולם כוח הבחירה הוא כה גדול שהקב ”ה כביכול נותן לו מקום לטעות ומאפשר לו ללכת עד הסוף . גם בעצה הסופית בלעם אומר “אלוקיהם של אלו שונא זימה ”, כאילו רק לעם ישראל אסור , ולו ולבלק מותר לנהוג בהפקרות . שוב , כי הוא רצה להמשיך את רצון השם לפי הרצונות שלו . אבל כאמור , זאת טעות , בוודאי שהקב ”ה שונה זימה של כל אחד , והעובדה שהוא כביכול הניח להם עד היום לא אומרת שלא תבוא עת פקודה . הסוף של בלעם , בלק ובנותיו שהפקירו את עצמם לזנות היה מוות והם נעקרו מהעולם הזה ומהעולם הבא .

אז איך נוכל לדעת באמת היכן האמת ? המדרש אומר : ‘אור ’ אלו מעשיהם של צדיקים , ‘חושך ’ אלו מעשיהם של רשעים , ועדיין איני יודע באיזה מהם הוא חפץ , תלמוד לומר : “וירא אלוקים את האור כי טוב ” (בראשית א), חכמינו דרשו : “ראה שאין העולם כדאי להשתמש בו וגנז את האור לצדיקים לעתיד לבוא . בהקשר שלנו הדברים מתפרשים כך – שמי שרוצה לדעת באמת כיצד להתנהג ובמה השם חפץ באמת , עליו ללכת לצדיקים כי אצלם גנוז האור הטוב , ורק המעשים שלהם הם באמת אור וטוב ומביאים לחיים נצחיים , לעתיד לבוא .

(על פי ליקוטי הלכות , ברכת השחר ה , אות עב -צג)

כל שבוע אנחנו נהנים מעוד חידושים נפלאים על פרשת השבוע , כנסו לכאן ותיהנו גם אתם .